

αρχαία

ΠΗΓΕΣ ΓΝΩΣΗΣ,
ΠΗΓΕΣ ΜΝΗΜΗΣ

Αναζητώντας τα τεκμήρια
στο Μουσείο της Αρχαίας Αγοράς

Ψήφισμα της εκκλησίας του δήμου

Πρόκειται για μαρμάρινη στήλη όπου αναγράφεται ψήφισμα της εκκλησίας του δήμου. Πάνω από το κείμενο του ψηφίσματος υπάρχει ανάγλυφη παράσταση που απεικονίζει τη Δημοκρατία να στεφανώνει τον Δήμο των Αθηναίων, και από αυτή την αλληγορική παράσταση η στήλη ονομάστηκε «Στήλη της Δημοκρατίας». Το κείμενο που αναγράφεται ψηφίστηκε το 337/6 π.Χ. ύστερα από πρόταση του Ευκράτη, λίγο καιρό μετά τη νίκη του

Φιλίππου στη Χαιρώνεια, και είχε ως σκοπό να αποθαρρύνει κάθε φιλομακεδονική κίνηση που θα έβαζε σε κίνδυνο το δημοκρατικό πολίτευμα της Αθήνας.

Το ψήφισμα, σύμφωνα με την απόφαση της εκκλησίας του δήμου, αναγράφηκε σε δύο στήλες. Η μία στήθηκε στον Άρειο Πάγο και η άλλη στην Πνύκα. Όταν το 322 π.Χ. οι Μακεδόνες κατέλαβαν την Αθήνα, το ψήφισμα καταργήθηκε και οι στήλες καθαιρέθηκαν.

Η Στήλη της Δημοκρατίας (6524)

«Τη χρονιά που ήταν επώνυμος άρχοντας ο Φρύνιχος και κατά την ένατη πρυτανεία της Λεοντίδος φυλής, κατά την οποία ήταν γραμματέας ο Χαιρέστρατος, ο γιος του Αμεινίου από τις Αχαρνές. Ο Ευκράτης, ο γιος του Αριστοτίμου από τον Πειραιά, έκανε την πρόταση, ο Μενέστρατος από την Αιξωνή, ένας από τους προέδρους, την έφερε σε ψηφοφορία, "με το καλό" για τον δήμο των Αθηναίων. Οι νομοθέτες αποφάσισαν: εάν κάποιος κινηθεί εναντίον του δήμου των Αθηναίων με σκοπό να εγκαταστήσει τυραννίδα ή βοηθήσει στην εγκατάσταση της τυραννίδας ή καταλύσει το δημοκρατικό πολίτευμα, τότε ας είναι τιμημένος εκείνος που θα σκοτώσει αυτόν που θα επιχειρήσει κάτι από όλα αυτά. Να μην επιτραπεί σε κανέναν από τους βουλευτές της βουλής του Αρείου Πάγου, αν καταλυθεί η δημοκρατία, να προσέλθει στον Άρειο Πάγο, να πάρει μέρος στη συνεδρίαση και να λάβει αποφάσεις για κάποια υπόθεση. Εάν κάτι τέτοιο συμβεί, να στερηθούν αυτός και η οικογένειά του τα πολιτικά τους δικαιώματα, να δημευθεί η περιουσία του και να δοθεί το ένα δέκατο στη Θεά. Να αναλάβει ο γραμματέας την αναγραφή του νόμου σε δύο λίθινες στήλες και να στηθούν η μιν μία στην είσοδο του Αρείου Πάγου από την πλευρά του εισερχομένου στο βουλευτήριο και η άλλη στην εκκλησία. Για την αναγραφή των στηλών να δοθούν 20 δραχμές στον ταμία του δήμου από τα κονδύλια που δαπανώνται για τα ψηφίσματα.»

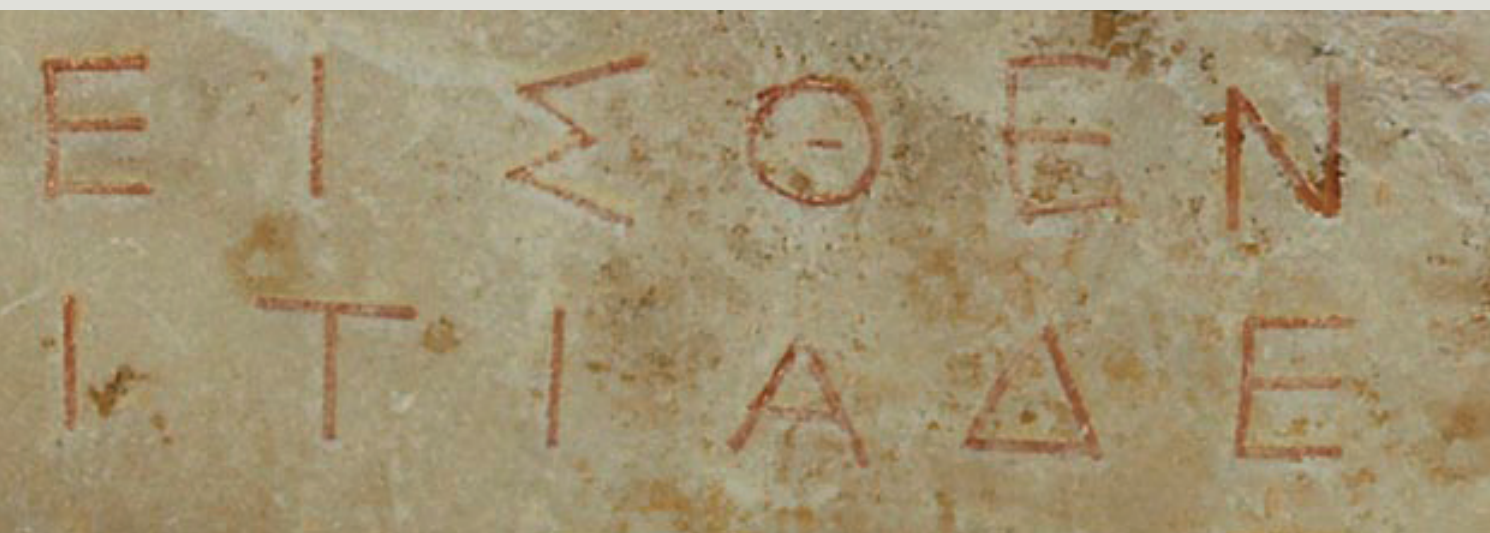
(Ελεύθερη απόδοση)

Οικονομικοί κατάλογοι

Οι Αθηναίοι καταχώριζαν κάθε χρόνο τις χρηματικές εισφορές των πόλεων που συμμετείχαν στην Α' Αθηναϊκή Συμμαχία. Οι κατάλογοι φυλάσσονταν στα κρατικά αρχεία και αντιγράφονταν σε λίθινες στήλες που στήνονταν σε δημόσιους χώρους.

Τμήμα μαρμάρινης στήλης με απόσπασμα από φορολογικό κατάλογο συμμάχων του έτους 418/7 π.Χ. (προθήκη 28).

Κατάλογοι αρχόντων

Στα κρατικά αρχεία της πόλης φυλάσσονταν κατάλογοι αξιωματούχων και αρχόντων ήδη από τους αρχαϊκούς χρόνους.

Από την περίοδο αυτή γνωρίζουμε πολλά ονόματα αρχόντων, όχι βέβαια από τα πρωτότυπα αρχεία που δεν σώθηκαν καθώς αναγράφονταν σε φθαρτά υλικά, αλλά από τους συγκεντρωτικούς καταλόγους που δημοσιεύτηκαν σε μεταγενέστερες εποχές.

Τμήμα μαρμάρινης στήλης με συγκεντρωτικό κατάλογο αθηναίων αρχόντων των ετών 527/6-522/1 π.Χ. Η στήλη χρονολογείται στα τέλη του 5ου αιώνα π.Χ. (προθήκη 28).

Οι επιγραφές των πωλητών

Πρόκειται για επιγραφές που σχετίζονται με την εκμετάλλευση των μεταλλείων αργύρου του Λαυρίου και βρέθηκαν στην Αρχαία Αγορά. Τα μεταλλεία ήταν ιδιοκτησία του κράτους που τα εκμίσθωνε σε ιδιώτες επιχειρηματίες, τους *ωνητές*. Η πολιτεία έλεγχε τους *ωνητές* μέσω των *πωλητών*, των αρχόντων που είχαν ως αρμοδιότητα τη διαχείριση των μεταλλείων και είχαν την έδρα τους στο *Πωλητήριο*, που βρισκόταν κοντά στη Θόλο. Οι *πωλητές* διατηρούσαν αρχεία με τα εκμισθούμενα μεταλλεία, το όνομα του *ωνητή* ανά μεταλλείο και την τιμή της μίσθωσης. Τα στοιχεία αυτά αναγράφονταν σε λίθινες στήλες που στήνονταν έξω από το *Πωλητήριο* για να ενημερώνεται ο δήμος και να ασκεί τον σχετικό έλεγχο. Επιγραφή *πωλητών* όπου αναγράφεται η εκμίσθωση μεταλλείων του Λαυρίου. Χρονολογείται το 367 π.Χ. (Περυστύλιο του μουσείου της Αρχαίας Αγοράς.)

Ευρήματα από το αρχείο της Μετρονομίας (προθήκη 68)

Κρατικά σταθμά (αρ. 21-23)

Κρατικά μπρούτζινα σταθμά που βρέθηκαν σε ένα πηγάδι κοντά στη Θόλο και χρονολογούνται περί το 500 π.Χ. Τα σταθμά φέρουν την ένδειξη ΔΕΜΟΣΙΟΝ ΑΘΕΝΑΙΟΝ (= Δημόσιον Αθηναίων) και ανάγλυφα σύμβολα με αστράγαλο, χελώνα και ασπίδα.

Σταθμά	Σύμβολο	Βάρος
Στατήρας	αστράγαλος	810 γραμμάρια*
1/4 του στατήρα	ασπίδα	199,5 γραμμάρια
1/6 του στατήρα	χελώνα	127,5 γραμμάρια

***Σημ.:** Για τον υπολογισμό της χωρητικότητας των μέτρων και του βάρους των σταθμών:
βλ. Thompson, H. (Επιτ. Διευθ.), *The Athenian Agora*, American School of Classical Studies at Athens, Αθήνα 1976, 251-252.

Πήλινα αγγεία, μέτρα για στερεά προϊόντα (αρ. 1-3)

A terracotta measuring jar (amphora) with a Y-shaped handle. It has the inscription 'ΔΕΜΟΣΙΟΝ' on its body and a circular stamp on the handle.

Βρέθηκε σε πηγάδι στη βόρεια κλιτύ της Ακρόπολης και χρονολογείται τον 5ο αιώνα π.Χ. Το αγγείο, που προοριζόταν για τη μέτρηση στερεών προϊόντων, φέρει την επιγραφή ΔΕΜΟΣΙΟΝ και σφραγίδα με την αθηναϊκή γλαύκα. Η χωρητικότητά του ήταν 3 χοίνικες (= 3,2 λίτρα περίπου*). Επιπλέον, για τον καλύτερο έλεγχο της χωρητικότητας το αγγείο είχε προσαρμοσμένη στο χείλος μία ράβδο σε σχήμα Υ που σηματοδοτούσε τη στάθμη του προϊόντος.

Ευρήματα από το αρχείο του ιππικού (προθήκη 68)

Μολύβδινη ενεπίγραφη ταινία (αρ. 20)

Σε πηγάδι κοντά στη βορειοδυτική γωνία της Αγοράς βρέθηκαν πολλές μολύβδινες ταινίες με καταγραφές αλόγων του ιππικού. Στην κάθε ταινία αναγραφόταν το όνομα του ιδιοκτήτη του αλόγου, το χρώμα του ζώου, το σύμβολο με το οποίο το είχαν σημαδέψει και η αξία του σε δραχμές. Οι ταινίες αυτές προφανώς χρησίμευαν για την καταγραφή αλόγων σε ετήσια βάση και για τον καθορισμό της αποζημίωσης που θα έπαιρνε ο ιδιοκτήτης αν το ζώο χανόταν στη μάχη.

Τα ευρήματα προσφέρουν στους ερευνητές σημαντικές πληροφορίες για τη σύνθεση του αθηναϊκού ιππικού, για τις τιμές και το εμπόριο των αλόγων, για τον οπλισμό των ιππέων και γενικότερα για τη λειτουργία αυτού του στρατιωτικού σώματος.

Σχέδιο της μολύβδινης ταινίας με την καταγραφή αλόγου, 4ος αιώνας π.Χ.

Κόνωνος (όνομα ιδιοκτήτη)
Πυρρός (ξανθοκόκκινο)
Κένταυρος (σύμβολο)
Τίμημα (αξία σε δραχμές)
ΤΡΗΗ (700)

Μέτρο, με χωρητικότητα 1 και 1/2 χοίνικες (= 1,7 λίτρα περίπου*). Το μέτρο με την επιγραφή ΔΕΜΟΣΙΟΝ και δύο κρατικές σφραγίδες, μία με την κεφαλή της Αθηνάς και μία δεύτερη με τη γλαύκα, χρονολογείται τον 4ο αιώνα π.Χ.

Μολύβδινα σύμβολα (αρ. 4-10)

Εννέα στρογγυλά μολύβδινα **σύμβολα** που φέρουν σφραγίσματα και στις δύο όψεις. Στη μία απεικονίζονται όπλα –κράνος, ασπίδα, θώρακας, περικνημίδες– που αποτελούσαν τμήματα του αμυντικού οπλισμού στρατιώτη. Στην άλλη όψη έχουν ένα γράμμα του αλφαβήτου: Α, Γ ή Δ. Τα σύμβολα πιθανώς χρησίμευαν για τη διανομή κρατικού οπλισμού στους ιππείς. Παρόλο που οπλίτες και ιππείς ήταν υποχρεωμένοι να εξοπλίζονται με δικά τους έξοδα, το κράτος σε πολλές περιπτώσεις τούς διένεμε κρατικό οπλισμό. Τα μολύβδινα σύμβολα θα είχαν χρησιμοποιηθεί σε κάποια τέτοια περίπτωση. Τα σύμβολα χρονολογούνται στα μέσα του 3ου αιώνα π.Χ.

Σχόλια

Αστράγαλος: Στην Αρχαία Ελλάδα τα κότσια, τα οστά από την άρθρωση των ποδιών των αμνοεριφίων, ήταν ένα πολύ δημοφιλές παιχνίδι μικρών και μεγάλων.

Σύμβολο: Η λέξη στα αρχαία ελληνικά χρησιμοποιείται και για να περιγράψει ένα είδος απόδειξης ή δελτίου για πληρωμή μισθών, διανομή οπλισμού κτλ. Σύμβολα χρησιμοποιούνταν για παράδειγμα στην καταβολή του βουλευτικού μισθού. Οι βουλευτές προσερχόμενοι στη συνεδρίαση της βουλής παρέλάμβαναν ένα σύμβολο το οποίο στη συνέχεια παρέδιδαν στις οικονομικές υπηρεσίες για να πάρουν την ημερήσια αποζημίωση.

Μέτρο για το ζύγισμα φρούτων και ξηρών καρπών. Στην επιφάνειά του φέρει επικολλημένο μολύβδινο σφράγισμα με παράσταση καθιστού Διονύσου. Χρονολογείται γύρω στο 100 π.Χ.

Βιβλιογραφία

Bradeen, D.W., "The Fifth-Century Archon List", *Hesperia*, τ. 32, American School of Classical Studies at Athens 1963, 187-208.

Camp II, J., *Η Αγορά της Αθήνας*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2005.

Κακαβογιάννης, Ε., *Μέταλλα εργάσιμα και συγκεχωρημένα, Η οργάνωση της εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου της Λαυρεωτικής από την Αθηναϊκή Δημοκρατία*, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα 2005.

Meritt, B.D., *Inscriptions from the Athenian Agora*, American School of Classical Studies at Athens, Πρίνστον Νιου Τζέρσεϊ 1966.

Sickinger, P.J., *Public Records and Archives in Classical Athens*, University of North Carolina 1999.

Γενική επιμέλεια:

Γεράσιμος Νοταράς, Επικεφαλής Ιστορικού Αρχείου Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος
Στέλλα Χρυσουλάκη, Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Επιμέλεια έκδοσης:

Εύη Πίνη, Αρχαιολόγος, Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Κείμενα:

Εύη Πίνη, Αρχαιολόγος, Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Διορθώσεις κειμένων:

Φωτεινή Κορδού, Στέφανος Στεφάνου, Επιμελητές εκδόσεων, Ιστορικό Αρχείο ΕΤΕ

Ηλεκτρονική – καλλιτεχνική επιμέλεια:

Σπήλιος Πίστας, Γραφίστας, Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Εκτύπωση: ΚΕΘΕΑ Σχήμα και Χρώμα, παραγωγική μονάδα γραφικών τεχνών

Copyright © Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα 2009

ISBN: 978-960-214-864-8, 978-960-88264-8-9

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΟΥΣΕΙΩΝ, ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ